

ефективність його використання залежить від професіоналізму користувача. Якщо простіше, то ChatGPT можна порівняти з музичним інструментом, який у вмілих руках продукує шедевр, а не набір незв'язних звуків.

Список посилань

1. Відповідь на питання була надана за допомогою ChatGPT (GPT-3.5) та отримана 15 жовтня 2023 року.

2. Педченко Н.С., Гасій О.В. Доброчесність: синергія людяності та професіоналізму. *Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті* : тези доповідей (м. Полтава, 25 квітня 2023 р.), 61–64.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-43>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ АБО МОРАЛІ?

Гельмбольдт В. О.

*доктор хімічних наук, професор,
завідувач кафедри фармацевтичної хімії та технології ліків
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Проблема академічної доброчесності/недоброчесності у науковій практиці стара як і сам науковий світ – відомі з літератури численні приклади недоброчесного запозичення літературних або філософських текстів датуються починаючи з епох Середньовіччя та Відродження [1]. Не вдаючись у трактування основних термінів (видів діяльності), які пов'язують з академічною недоброчесністю (плагіат, самоплагіат, фальсифікація, хибне співавторство та ін.) і цитування положень Закону України «Про освіту» – вони загальновідомі, звернемося до спонукальних мотивів, що викликають ці вчинки та як вони пов'язані зі специфікою науково-дослідницької діяльності.

По-перше, для автора цього тексту досить очевидний взаємозв'язок рівня професійної спроможності дослідника або педагога та його схильності до використання плагіату або фальсифікації результатів досліджень. Висококваліфікований фахівець, професіонал, який має ім'я в науці та цінує свою репутацію, ніколи не опуститься до рівня

плагіату та підтасовки даних – йому це просто не потрібно. Однак для деяких представників науково-педагогічного корпусу, які в силу обмеженості наукових потенцій, низької працездатності або невміння працювати самостійно не можуть високо тримати планку в професії, плагіат стає маловитратним способом виправити свої наукові позиції. Ще порівняно недавно за відсутності широкого впровадження перевірки наукових текстів на оригінальність за допомогою спеціальних програм існувала практика простого запозичення англомовних текстів статей без посилання на оригінальне джерело.

Існують також і інші проблеми, так чи інакше пов'язані з академічної доброчесністю. Наприклад, коли маститий фахівець, виступаючи як рецензент наукової статті, використовує свій професійний авторитет та статус рецензенту для підвищення свого ж наукового рейтингу, наполегливо рекомендує автору публікації процитувати кілька своїх статей, які не мають прямого відношення до тематики рецензованої роботи. У розглянутій ситуації, здавалося, відсутні ознаки академічної недоброчесності («ніхто ні в кого нічого не краде»), проте деякий моральний «осад» залишається. Рецензент, по суті, використовує своє становище для покращення власних наукометричних показників (індексу Хіршу).

Поряд з відвертою фальсифікацією результатів наукових досліджень, що неприпустимі і засуджуються, відомі приклади сумнінних помилок, коли автори приймали бажане за дійсне. Один з таких випадків, якій отримав широкий громадський резонанс – так зване відкриття холодної термоядерної реакції в 1989 році [2]. Автори – професор М. Флейшман, відомий електрохімік з Університету Юта, та його колега С. Понс, оприлюднили на прес-конференції результати досліджень про перетворення дейтерію на тритій та гелій в умовах електролізу важкої води із підвищеним виділенням тепла, не чекаючи підтвердження своїх результатів у незалежних експериментах. Однак спроби відтворити результати Флейшмана-Понса у лабораторіях Каліфорнійського та Массачусетського технологічних інститутів виявилися невдалими, і в даний час до відкриття холодної реакції термоядерного синтезу наукова громадськість ставиться дуже скептично, незважаючи на заяві про вдале і відтворюване отримання «холодного термояду», що періодично виникають. Важливе інше – смілива, нехай й не підтверджена спроба запропонувати практично необмежено джерело «чистої» енергії, стимулювало розвиток нових робіт в зазначеній галузі, так що й помилки бувають конструктивними.

Нагадаємо, що праця вченого значною мірою індивідуальна, і хоча відомий вислів «науку роблять колективи», слід пам'ятати, що ідеї народжуються лише у одній з голів. Ця діяльність дуже затратна і у фізичному, і в моральному сенсі, витрачені зусилля далеко не завжди призводять до очікуваного результату, а нагородою стає вихід нової

статті, написана книга (велика праця, велика удача) та цитування твоїх статей у роботах колег. Науковою роботою потрібно займатись лише за покликанням, інакше ефекту не буде, і якщо при цьому людина амбіозна, то ми повертаємося до того, з чого почали – плагіат, фальсифікація та інші гріхи. Причому, як показує відомий досвід боротьби з плагіатом [1] із використанням спеціального програмного забезпечення, антиплагіаторські програми можна і обдурити. У професіоналів своєї справи фільтром на шляху академічної недоброчесності є моральні принципи, тобто популярне в минулому твердження «Найкращий контролер – совість!» зберігає свою актуальність і сьогодні.

Список посилань

1. Романова І.В. Явище плагіату: історія та сьогодення. *Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси*. 2012. № 3. С. 267-272.
2. Fleischmann M., Pons S. Electrochemically induced nuclear fusion of deuterium. *J. Electroanalytical Chem.* 1989. V. 261 (2A). P. 301-308.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-44>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Гнедіна К. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

*«Штучний інтелект не може зробити наше мислення за нас»
Томас Рамге*

Впровадження та використання технологій штучного інтелекту (ШІ) як інноваційного інструмента організації та реалізації освітнього процесу є трендом сучасності, який призводить до формування нових викликів дотриманню етичних принципів в освітній сфері. На сьогодні одним з дискусійних є питання доцільності використання технологій штучного інтелекту у закладах вищої освіти, визначення переваг та недоліків цього процесу.